

A P Z V A L G O S

IRENA JACKEVIČIENĖ

APIE KAI KURIUOS SENŪJŲ EUROPOS BIBLIOTEKŲ ISTORIJS ŠALTINIUS

Vilniaus universiteto bibliotekos Senų ir retų knygų skyriuje yra keletas įdomių senųjų Europos bibliotekų istorijos šaltinių, kurie pateikia žinių ir apie Lietuvos bei jos kaimynų bibliotekas.

Pirmuoju, mokliškai pažvelgusiu į bibliotekų istoriją, laikytinas XVI a. filologas, Jenos, Kelno, Luveno ir Leideno universitetų profesorius, garsus antikos tekstų komentatorius J. Lipsijus (J. Lipsius). Savo nedidelėje knygelėje „De bibliothecis syntagma“ („Knyga apie bibliotekas“), išleistoje 1619 m. Antverpene (VUB III P167), jis apibrėžia bibliotekos terminą, pasakoja apie seniausias Egipto, Graikijos, Romos bibliotekas. Knygelė tikriausiai buvo labai populiari, nes pakartotinai išleista ne mažiau kaip tris kartus. Velscijus (Velscius) ketino papildyti šį J. Lipsijaus darbą, pridėdamas įžymiųjų bibliotekų ir pinakotekų katalogą, tačiau, XVIII a. bibliografo B. G. Struvijaus (B. G. Struvius) liudijimu¹, to padaryti jam nepasisėkė. Keletą darbų bibliotekininkystės tema parašė kardinolas Barberi io bibliotekininkas, popiežiaus Urbono VIII kamerarijus J. M. Svarezijus (J. M. Svaresius). Pirmasis, rašęs ne tik apie senąsias, bet ir apie naujųjų laikų bibliotekas, buvo L. J. Karmelita (L. J. Carmelita). XVII a. gyvenusio Dotingemo miesto (Olandija) pastoriaus J. Lomeiero (J. Lomeierus) knyga „De bibliothecis liber singularis“ („Atskira knyga apie bibliotekas“), pirmą kartą išleista 1669 m. Zutfene (VUB III 19542), gali būti įdomi ne tik todėl, kad šiame veikalė, remdamasis įvairiais šaltiniais, autorius apžvelgia Arabijos, Izraelio, Egipto, Graikijos, Romos ir kitų kraštų seniausias bibliotekas, bet ir todėl, kad vienos knygos dalies, skirtos įžymiausioms Europos bibliotekoms, skyrelyje apie Lenkijos bibliotekas, be Krokuvos kolegijos bibliotekos, yra minima ir Zygmanto Augusto biblioteka. Autorius, cituodamas XVI a. olandų istoriko ir filologo Z. Midendorpijaus (J. Midden-dorpius) veikalą „Academiarum universi terrarum orbis libri tres“ („Trys viso pasaulio Akademijų knygos“), rašo: „Karaliai Vilniaus bokšte labai vertingą biblioteką įkūrė“. Antrajame knygelės leidime, kuris pasirodė 1680 m. Utrechte (VUB III 15167), skyrelį apie žymiausias Lenkijos bibliotekas autorius šiek tiek papildė lenkų teologo A. Vengerskio (A. Wengerscius) knygos „Libri quatuor Slavoniae reformatae“ („Keturi knygos apie reformuotas slavų žemes“) duomenimis. Minėtoje knygoje J. Lomeieras rašo: „1611 metais jėzuitų mokiniai ne tik blogai elgėsi evangelikų kunigų atžvilgiu, bet ir nuostabiausių tiek Bažnyčios, tiek kunigų bibliotekų dalį sudegino, dalį išvežė“ (p. 318). Autorius žavisi Karaliaučiaus pilies biblioteka: visos knygos pasidabruotos, o viena pa-

¹ Struvius B. G. *Introductio in notitiam rei litterariae et usum bibliothecarum...* Francofurtum et Lipsia, 1754. P. 154. (VUB IV 23486).

ties karaliaus Albrechto ranka parašyta. „O rusai. — rašo J. Lomeieras, remdamasis „Laišku Chitrėjui apie rusų tikėjimą ir papročius“ („Ad Chyttraeum de Russorum religione et moribus“), — tarp krikščionių barbariškiausi, niekada lotyniškų ir graikiškų knygų neregėjo, nors graikų tikėjimu labai didžiavosi. Kelias knygas turėjo iš protėvių paveldėtas: Dovydo psalmyną, kurį vaikai mokyklose dieną ir naktį vartė (...), Naująjį Testamentą, Apaštalu darbus, visus Pauliaus laiškus, Bazilijaus, Chrizostomo, Gregorijaus Nazjanziečio homilijas (...). Tačiau ir šitas knygas veltui turėjo, nes žmonėms šventikai sekdavo tik bobiškas pasakaites“ Pirmojo J. Lomeiero knygos „De bibliothecis liber singularis“ leidimo kitoje antraštinio lapo pusėje yra rankraštinis įrašas: „Male de hoc libro judicat Struv: in Introd. ad Not. Rei lit. p. 48“ („Blogai apie šią knygą atsiliepė Struvijus veikale „Rašto dalykų pažinimo ir naudojimosi bibliotekomis įvadas“, p. 48). Nurodytame puslapyje jokių pastabų apie J. Lomeiero knygą nėra, bet 158 p. G. B. Struvijus rašo: J. Lomeieras bibliotekas suskirstė pagal regionus, tačiau plačiau aprašė senąsias, o ne naująsias bibliotekas, pastarąsias labiau paskubomis apžvelgė, negu išvardijo ir be pakankamo pasirošimo to darbo ėmėsi“. Minėtas G. B. Struvijaus veikalas, išleistas 1754 m. Frankfurte ir Leipcige (VUB IV 23486), yra tikrai daug svaresnis už J. Lomeiero. Bet apie lietuvių ir lenkų bibliotekas G. B. Struvijus rašo tą patį, ką ir J. Lomeieras, tik dar pridėda, kad Lenkijoje nėra nei mokytų žmonių, nei daug knygų ir pastabų srityje pažymi, kad Lenkijoje dabar labiausiai klesti Zaluskų biblioteka.

Bibliotekų istorijos šaltiniai, liudijantys tam tikros epochos visuomenės kultūros raidos lygį, gali būti įdomūs ne tik knygotyrininkams, bet ir istorikams, filologams, visiems tiems, kas domisi kultūros istorija.

ELENA MACEVICIOTĖ

UNESCO KNYGININKYSTĖS VEIKLA 1982—1991 m.

UNESCO įstatų pirmojo straipsnio 2c punkte pabrėžiamas knygų vaidmuo išsaugant žmonijos kultūrinį palikimą ir skatinant visokeriopą žmonių ir tautų bendradarbiavimą¹. Knygų leidybai, platinimui, jų mainams, funkcijoms visuomenėje UNESCO visada skyrė daug dėmesio. Šioje trumpoje apžvalgoje aptariamos tik bendriausios šios veiklos kryptys per pastarąjį dešimtmetį, kuris apima 1982 m. įvykusį Pasaulinį knygos kongresą, savo ruožtu apibendrinusį 8-ojo dešimtmečio tarptautinius knygoininkystės įvykius.

Visą su knygoininkyste susijusią UNESCO veiklą per pastaruosius 10 metų galima suskirstyti į priemones ir programas, skirtas: 1) kny-

¹ Constitution of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization // Basic texts: Manual of the General Conference and the Executive Board. Paris, 1990. P. 8—9.